

Onderwerp: Beheercomité 16

Datum: 20/06/2024

Deelnemers:

- Gemeente Zwijndrecht
- Zwijndrecht Gezond
- Lantis
- Departement Omgeving
- Common Ground
- OVAM
- Natuurpunt
- Preventiemedewerkers
- IGEMO (adviespunt terugkoppeling infomoment 3M)

Beheercomité 16

Agendapunt	Vorbereiding
1. Dagvaarding 3M	Lantis
2. Terugkoppeling infomoment 3M	IGEMO, Gemeente Zwijndrecht, Logo Waasland
3. Adviezen BC	CGR, OVAM, VMM, Gemeente Zwijndrecht
4. Actie 15: meetcampagne GFT en groenafval	3M/ERM
5. Werking BC	CGR
6. Varia: <ul style="list-style-type: none"> a. Ecologische (herstel)maatregelen Linkeroever – Zwijndrecht b. Terugkoppeling rapportage c. Indaver d. KIS	Departement Omgeving

1. Adviezen Beheercomité

We bekijken waar er vooruitgang is geboekt in de adviezen van het Beheercomité en welke acties vereist zijn.

- **BSP fase 2:** De OVAM heeft het bodemsaneringsproject volledig en ontvankelijk verklaard. Het openbaar onderzoek loopt tot en met 21 juni 2024.
  - o Op 29 mei organiseerde 3M een infomoment om het gefaseerd bodemsaneringsproject fase 2 (residentieel gebied en recreatiedomeinen) toe te lichten aan de omwonenden. De leden van het Beheercomité hebben het infomoment geëvalueerd:
    - Opkomst: Er werden 7000 brieven uitgestuurd en er waren slechts 200 bezoekers. OVAM, de gemeente en IGEMO merkten op dat een grotere opkomst ook niet werkbaar was geweest omdat de deelnemende mensen heel wat vragen hadden.
    - Voornaamste bezorgdheden: De bewoners hadden voornamelijk vragen over de waarde van hun grond. Over de impact op hun gezondheid werden opvallend minder vragen gesteld.
    - Onduidelijkheden: De omwonenden lieten weten dat er heel wat onduidelijkheden zijn over de manier waarop er gesaneerd wordt. Sommige burgers willen hun volledige tuin saneren, maar dan zijn ze verplicht om te “liegen”. De burgers gaven ook aan dat ze niet begrijpen waarom recreatieve percelen wel volledig gesaneerd worden en tuinen niet.
    - Communicatie: Er wordt gesuggereerd om het taalgebruik aan de doelgroep aan te passen. Er werden te veel technische termen gebruikt. Er wordt ook een suggestie gegeven om een toekomstig infomoment van 3M over twee dagen te verspreiden.

Over het algemeen konden IGEMO, de gemeente Zwijndrecht, de OVAM en de preventiemedewerkers de burgers verder helpen met de kennis die ze vandaag hebben.

- o Zwijndrecht Gezond overweegt om bezwaren in te dienen. Er komen enkele vragen vanuit de leden van het Beheercomité:
  - Voor het conceptueel site model bodemsanering wordt een niet-limitatieve lijst opgegeven van informatiebronnen. Deze bevat geen expliciete vermelding van bedrijfsarchieven van 3M. Waarom ontbreken deze?
    - OVAM: Een deskundige verklaart met eer en geweten in zijn rapport alle mogelijke relevante en door de opdrachtgever ter beschikking gestelde informatiebronnen te gebruiken.
  - Een beperkte internetzoekopdracht komt beperkt over om toch wel een belangrijke bron van vervuiling zoals branden mogelijk geblost met schuim in kaart te brengen. Heeft 3M de opdracht gekregen dit degelijker te onderzoeken?
    - OVAM: De OVAM heeft de lijst gescreend en we gaan die aparte partijen erop wijzen dat ze deze bronzones moeten onderzoeken. Er komt een mechanische voor cofinanciering voor beschrijvende bodemonderzoeken voor PFAS gerelateerd een brandincidenten dus voor particulieren kan dat helpen om zelf een BBO te gaan laten uitvoeren. Daardoor gaat het bijna helemaal gratis zijn. Soms gaat het niet mogelijk zijn om voor bepaalde gebieden een verklaring te vinden voor de verhoogde concentraties.
  - Zie 2.4 Weergave conceptueel sitemodel: “Voor de zwaardere componenten, zoals PFOS die dominant in het projectgebied aanwezig is, hebben historische emissies uit de schouwen allicht nauwelijks of niet gespeeld, aangezien deze niet meer aanwezig waren in de gassen die tot-70°C werden afgekoeld.” (Deel 3, p. 98) Eerder in het BSP werd echter gesteld dat door het ontbreken van betrouwbare meetmethoden vóór 1990 geen systematische meetcampagnes zijn uitgevoerd van de samenstelling van geëmitteerde gassen (BSP, p. 23). Kunnen dergelijke passages de aansprakelijkheid van 3M vertroebelen?

- OVAM: Dat is een juridische vraag, en daar kan de OVAM zelf geen antwoord op geven.
- Kan de afbakening en het ontbreken van percelen nog gecorrigeerd worden binnen het huidige BSP? Sommige percelen zijn niet ingekleurd, terwijl daar wel sprake is van een verhoogde concentratie. Ze hebben zich uitsluitend op luchtfoto's gebaseerd en ze hebben geen partijen geconsulteerd.
  - OVAM: We hebben dit aan ERM bezorgd en zij gaat dit nakijken. Het BSP is wat het is nu. Het is ongelukkig dat er mogelijk onnauwkeurigheden zijn, maar de OVAM wacht op een verklaring van ERM. Een foute kleur kan wel nog veranderd worden, maar de percelen kunnen niet meer gewijzigd worden.
- Zal voor de sanering van voetbalvelden en KSA naar de TOP van zone 1A worden gekeken?
  - OVAM: Het niet mogelijk naar de TOP van zone 1A te kijken aangezien deze TOP enkel vergund is voor de sanering van zone 1A.
- Waarom worden recreatieve gebieden wel volledig gesaneerd en tuinen niet? Tuinen worden toch ook recreatief gebruikt?
  - OVAM: Stof is volgens het BBO geen belangrijke blootstellingsroute voor PFAS. ERM neemt de recreatieve zones toch mee in het BSP als te saneren zones. Men mag vrijwillig meer saneren.
  - Reactie: De aanpak van recreatiegebieden is niet alleen binnen het BSP moeilijk uitlegbaar, maar ook tussen de twee BSP's. Bij dit BSP saneren ze niet meer risicogebaseerd. Op het KSA-terrein dat voornamelijk begroeid is, zouden we er ook voor moeten pleiten om enkel daar te saneren waar het nodig is. De stortcapaciteit is te beperkt! Men begrijpt niet waarom men niet veel meer kijkt vanuit de gebruiker. Je kan met de huidige stortcapaciteit je niet volledig voorbereiden op de toekomst. Aanvullende vraag: wat is er mogelijk binnen dit BSP? Het is nu te nemen of te laten, terwijl we eigenlijk een logische middenweg zouden moeten bewandelen. Hoeveel vertraging lopen we op als dit BSP niet wordt goedgekeurd?
  - Aanvullende vraag: waarom werden er geen partijen geconsulteerd m.b.t. gebruik voor recreatie? Het aantal partijen in het gebied valt toch mee?
  - OVAM: de deskundige had inderdaad beter een aantal partijen gecontacteerd om de aanpak van de gebieden met recreatieve functie in overleg te bekijken.
  - Aanvullende vraag: de gemeente Zwijndrecht stelt vragen bij de risicogrenswaarden die in het BBO worden berekend. Is dat iets waar je als OVAM op kan toezien?
  - OVAM: De OVAM kijkt het besluit van de bodemsaneringsdeskundige na, maar valideert door de beslissing over een rapport niet de inhoud ervan. De bodemsaneringsdeskundige draagt de verantwoordelijkheid hiervoor.
- Kan in de conform verklaring opgelegd worden dat oplossingen gezocht moeten worden voor het houden van kippen zodat kippenrennen wel terug voorzien kunnen worden na sanering?
  - OVAM: Het gaat hier over het houden van kippen op een propere bodem. Dat gaat verder dan de bodemsanering, dus dat valt buiten de scope van een BSP. Dat topic is ook Vlaanderen breed, en geldt dus ook voor propere bodems.
  - Antwoord: We stellen nu een ongelijkheid vast tussen de verschillende zones. In zone 1A is het makkelijker een kippenren te behouden. Op alle bodemattesten zou moeten vermeld worden dat je geen kippen mag houden.

- OVAM: Gelet op de bevindingen van het beschrijvend bodemonderzoek van december 2023 verwachten we dat de bodemsaneringsdeskundige ook voor zone 1A zo'n gebruiksadvies gaat voorstellen. Dit inzicht was er destijds nog niet.
- Departement Zorg: De afwezigheid van risico's bestaat niet. Eieren werken als magneten. In heel Vlaanderen is er geen verbodsbepaling, maar er is wel een advies. Men geeft een standaard advies dat je niet alleen eieren van je eigen kippen mag eten.
- Zwijndrecht Gezond: het is niet gekend bij de bevolking en dat wordt daardoor voor deze zone als heel oneerlijk beschouwd.
- Heeft de sanering plichtige het recht om een ren terug te plaatsen of hebben ze het recht om te zeggen dat ze dat niet terugkrijgen? Een kippenren wegnemen is weer een vorm van waardeverlies.
  - OVAM: 3M gaf aan dat rennen van sierkippen terug worden geplaatst. Of Zwijndrecht Gezond: Er kunnen wel afspraken gemaakt worden?
  - Dept Omgeving: bij een beoordeling BSP zouden we kunnen meegeven wat er al dan niet onder het saneringsproject valt. Er moeten duidelijke grenzen aan gegeven worden.
  - OVAM: Dat valt er buiten het BSP en wordt geregeld via het Sitebesluit.
  - Dept Omgeving: De ombudsdienst kan een rol spelen, zodat we ook het communicatieve aspect mee vorm kunnen geven.
- OVAM: Men zou een draaiboek kunnen vormgeven. Kan in de conformverklaring opgelegd worden dat de sanering toegevoegd wordt aan de scope van het multidisciplinair team residentieel? Er zou terug een MDT opgelegd moeten worden.
  - OVAM: Het is een idee om een multidisciplinair team op te leggen.
  - Dept Omgeving: er moet voor de indiening van een bodemsaneringsproject een multidisciplinair team komen. De verslaggeving van de multidisciplinaire teams moet ook beter. Het moet duidelijk zijn wat er nu besproken wordt. De controle ligt in handen van 3M zonder al te veel verslaggeving. Dit moeten we meenemen naar een volgend bodemsaneringsproject. Voor landbouw en natuur zou dit heel nuttig zijn als er al één op voorhand is. Er moet ook publiek gereageerd op kunnen worden. Er moet een signaal of alarmfunctie in gebed zitten.
- Wat bedoelen ze met éénmalig aanmelden? Nu lijkt het alsof je je nog kan bedenken tot je cluster aan de beurt is.
  - OVAM: Er is volgens het BSP een eenmalige bevraging in het begin voorzien en op basis hiervan wordt vervolgens een planning opgemaakt.
- Is het mogelijk om nog een evaluatie in te bouwen voor het bodemsaneringsproject? Is er een formeel afstemmoment?
  - OVAM: ze moeten een kwaliteitsplan indienen bij de start van de werken en er moet voldaan worden aan de voorwaarden van het conformiteitsattest, wat bijvoorbeeld de opmaak van een draaiboek kan inhouden.
- Kan het opgelegd worden via een multidisciplinair team om meer oog te hebben voor de praktische uitvoering?
- OVAM: Zij doen daar geen uitspraken over. Ze houden zich aan de technisch aspecten, en houden zich niet bezig met de praktische uitvoering.
  - Waarom zijn er verschillen tussen de zones?
    - OVAM: De grens werd afgebakend op basis van de aanwezige concentraties. Ze zijn hoger in zone 1A.
  - Wat als je in die zone toch onder de concentraties zit?
    - OVAM: Ook als de bodem proper is, is het attest toch niet blanco omdat het grondwater vervuild is.

- Kan het bodemsaneringsproject goedgekeurd worden wanneer er geen akkoorden zijn met de eigenaars van de hinderpercelen?
    - OVAM: Er lopen besprekingen tussen 3M en de betrokken partijen. Het gaat over terreinen van de gemeente Zwijndrecht, de Lijn en van Van Laer. Dit is geen reden om het bodemsaneringsproject af te keuren.
  - Welk uitstel zou er zijn wanneer het huidige bodemsaneringsproject wordt afgekeurd en alle bovenstaande punten opgelost moeten zijn in een nieuw bodemsaneringsproject?
    - OVAM: Dat hangt af van de reden van afkeuring. Door de zomervakantie zullen we pas ten vroegste in september of oktober vragen om het bodemsaneringsproject in te dienen. Dat is puur hypothetisch.
  - Zou er een fonds kunnen komen waar mensen gebruik van kunnen maken om hun tuin te saneren? We moeten burgers de zekerheid kunnen geven dat ze over 10 jaar hun grond nog kunnen laten saneren. Er is te weinig stortcapaciteit.
    - OVAM: Het is niet wenselijk om de sanering lange tijd open te laten staan.
  - Hoeveel grond kan er gestort worden?
    - OVAM: Dat hangt af van de concentraties en fysicochemische eigenschappen van de bodem die moet afgevoerd worden, daar zijn cijfers van bekend. 3M heeft aangegeven dat voor de eerste jaren de afvoer verzekerd is maar dat er daarna zich mogelijk een probleem stelt.
    - Lantis: We stellen voor een nota uit te werken voor het nieuwe kabinet vanuit het Saneringsverbond. We moeten de zaken die we geleerd hebben onder de aandacht brengen bij de nieuwe minister.
    - Departement Omgeving: Tijdens de zomervakantie moeten we hieraan werken, eventueel met behulp van een schriftelijk beheercomité.
- **PFAS-verontreiniging Schelde:** Dit advies wordt tijdens een volgend BC besproken. VMM was niet aanwezig.
- **Afvoerroute zone 1A:** Er werden enkele bezwaren ingediend. 9 juli zal er een beslissing geformuleerd worden met voorwaarden.

2. Actie 15: meetcampagne GFT en groenafval

OVAM licht het onderzoek toe over de invloed van PFAS-verontreiniging op de kwaliteit van gft- en groenafval te Zwijndrecht. Ecce voerde dit uit voor de OVAM. Enkele straten werden geselecteerd in functie van de afstand tot 3M.

In alle stalen werden één of meerdere PFAS verbindingen gemeten boven de rapporteergrens. De meest gedetecteerde PFAS verbindingen boven de rapporteergrens betreffen PFBA, PFBS en PFOS. De PFBA en PFBS concentraties in groenafval zijn structureel hoger dan de waarden in het gft-afval door bijvoorbeeld de verdunning door vermenging met keukenafval. Er is bovendien een afnemende gradiënt van de totaalconcentraties van PFAS-20 in functie van de afstand tot 3M. De aangetroffen PFAS verbindingen vinden we ook terug in alle andere milieucompartimenten in het onderzoeksgebied (lucht, bodem, grondwater). Een éénduidige relatie tussen de PFAS concentraties in het onderzochte afval en de concentraties in de milieucompartimenten is moeilijk aan te tonen in dit verkennend onderzoek. Zolang er instroom van PFAS verbindingen is via lucht, water, bodem, zal vegetatie belast blijven met PFAS concentraties. De PFAS concentraties in het groenafval moeten periodiek worden gemonitord, gelet op de te verwachten gunstige effecten van de sanering van de vervuillingsbronnen in de omgeving van het onderzoeksgebied.

Er komen enkele vragen vanuit de leden van het Beheercomité:

- Er gaat meer stofverspreiding zijn, is er mogelijkheid om dit soort onderzoek in de toekomst nog eens opnieuw te doen?
  - o OVAM: Voorlopig is er geen plan om een vervolgonderzoek te doen. Als er noodzaak voor is dan moeten we daar het gesprek voor aangaan. Ze gaan kijken of ze daar budget voor kunnen vrijmaken op termijn.
  - o Gemeente Zwijndrecht: Als de parameters niet wijzigen zou het interessant zijn om het onderzoek opnieuw te doen. Kan dit bij 3M gelegd worden?
- Is het eindrapport beschikbaar van het onderzoek?
  - o OVAM: Het werd afgerond, en kan publiek gedeeld worden nadat de interne goedkeuring binnen de OVAM is gebeurd.
    - Werd Blokkersdijk niet mee bemonsterd?
  - OVAM: Blokkersdijk werd effectief niet bemonsterd. In het Sitebesluit werd aan 3M opgelegd dat er een duurzame oplossing uitgewerkt moet worden voor PFAS-vervuilde beheerresten als onderdeel van het bodemsaneringsproject voor de natuurgebieden. Het is de bedoeling om het maaibeheer op Blokkersdijk in functie van natuurdoelstellingen terug op te starten.

3. Werking BC

Er worden enkele aspecten besproken over de interne werking van het Beheercomité:

- Evaluatie eerste helft van 2024: de aanpassingen die werden doorgevoerd vanaf 2024 worden positief onthaald. Er worden enkele voorstellen gedaan voor een efficiëntere en effectievere werking van het Beheercomité. De leden geven hun akkoord om deze aanpassingen te testen gedurende de tweede helft van het jaar.
  - Het Beheercomité zal een nota uitwerken voor het nieuwe kabinet vanuit het Saneringsverbond. We moeten de zaken die we geleerd hebben onder de aandacht brengen bij de nieuwe minister en de belangrijkste knelpunten op korte en middellange termijn benoemen (bv. PFAS-vervuiling en –verspreiding in de Schelde en haar beschermde getijdengebieden). Er zal hiervoor een apart thematisch Beheercomité georganiseerd worden.

4. Varia

a. Actie 25: Ecologische (herstel)maatregelen Linkeroever – Zwijndrecht

Er werd een nota opgemaakt met een mogelijke aanpak. Net voor de verkiezingen werd de nota goedgekeurd door de Vlaamse Regering. 2,8 miljoen euro wordt vrijgemaakt. Dit zal in september of oktober opstarten. Natuurpunt vraagt een snelle opstart.

Voor Blokkersdijk en andere natuurgebieden in de omgeving van 3M wordt volgens het Sitebesluit naar sanerings- en beheeraanpak gestreefd die de natuurwaarde van die gebieden zoveel als mogelijk bewaart en waar mogelijk opwaardert.

b. Actie 39: Terugkoppeling rapportage

De Vlaamse Overheid en de OVAM rapporteren jaarlijks voor 1 november aan het Vlaams Parlement over de uitvoering van de aanbevelingen van de Parlementaire onderzoekscommissie PFAS. De rapportage werd afgerond, maar Departement Omgeving brengt dit later op de Vlaamse Regering.

c. Indaver

Op 20 juni organiseerde Indaver een buurtraad om over het BBO dat werd ingediend in te gaan. Het afvalverwerkingsbedrijf Indaver in de Antwerpse haven zorgt immers voor een uitstoot van PFAS via de lucht.

d. Dagvaarding van 3M

Op vraag van het Beheercomité geeft Lantis een toelichting over de dagvaarding van 3M:

Lantis had de intentie om 3M reeds in 2017 te dagvaarden maar zag daar uiteindelijk omwille van verschillende redenen van af. Niet in het minst omdat er in 2017 door OVAM geen saneringsplicht – en aansprakelijkheid in

hoofde van 3M was vastgesteld voor PFAS-verontreiniging in het projectgebied van Lantis. Een verantwoordelijkheid die 3M ook zelf vrijwillig weigerde op te nemen. Lantis diende aldus te kiezen tussen een jarenlange procedureslag met 3M, dan wel het zo spoedig mogelijk doch veilig kunnen aanvatten van de werken voor de realisatie van het Oosterweelproject. Lantis koos voor het maatschappelijk noodzakelijke en sloot in de loop van 2018 een dading met 3M. Het evenwicht van deze dading bestond erin dat Lantis zou afzien van een aansprakelijkheidsprocedure tegen 3M voor de in haar projectgebied aangetroffen PFAS-verontreiniging, in ruil waarvoor 3M kosteloos en definitief 130.000 m³ van de sterkst verontreinigde gronden (d.w.z. met een verontreinigingsniveau van meer dan 70 µg/kg ds) op haar site te Zwijndrecht op een milieuhygiënisch verantwoorde manier zou bergen. Dit in een veiligheidsberm die Lantis op vraag van 3M op haar terreinen zou aanleggen. Een beveiligde berging in afwachting van een door OVAM aan 3M op te leggen saneringsproject waardoor deze gronden gesaneerd konden worden. Hierdoor werd vervuiler 3M voor zijn (sanerings)verantwoordelijkheid gesteld. Lantis op haar beurt kon binnen het toenmalige normenkader met de overige verontreinigde gronden op een verantwoorde wijze binnen de grondverzetreglementering het Oosterweelproject op Linkeroever/Zwijndrecht verder uitvoeren.

Vanaf 2021 kwam er echter een aanzienlijke verstrenging inzake de mogelijkheden voor het binnen de werfzone hergebruiken van met PFAS verontreinigde gronden. Daardoor diende Lantis veel meer dan 130.000 m³ uit haar projectgebied te verwijderen. Ondertussen werd geoordeeld dat ook de aanleg van de veiligheidsberm niet meer mogelijk was. Het beoogde evenwicht uit de dading van 2018 raakte dus geleidelijk volledig zoek.

In juli 2022 sloot de Vlaamse overheid de zogenaamde “saneringsovereenkomst” met 3M. Hoewel Lantis geen partij was bij deze overeenkomst, werd haar in het kader van deze overeenkomst een betaling van 50 miljoen € toegezegd die 3M onmiddellijk cash diende te voldoen en een bijkomende vergoeding van 50 miljoen € in de vorm van te leveren diensten aan Lantis. Daarnaast engageerde 3M zich, eindelijk, om haar decretaal opgelegde saneringsverplichtingen na te leven. Ook binnen het projectgebied van Lantis.

Helaas moet Lantis vandaag, 2 jaar later, vaststellen dat 3M met de voeten blijft slepen. Lantis heeft op vandaag nog steeds niet de afgesproken vergoeding in de vorm van 50 miljoen € aan diensten gekregen. Bovendien is 3M onredelijk traag met het nakomen van haar decretale saneringsverplichtingen. Het bedrijf talmt aanhoudelijk met het bekomen van de nodige toelatingen voor het uitvoeren van de voor Lantis noodzakelijke saneringsprojecten. Hierdoor kon Lantis niet anders dan de door 3M verontreinigde gronden zelf reeds op eigen kosten uit haar projectgebied te verwijderen. Geen “sanering in situ” dus op kosten van 3M, maar afvoer en reiniging van gronden op kosten van Lantis.

Lantis stelt vandaag dus vast dat 3M haar engagementen niet naleeft. Resultaat hiervan is een steeds oplopende factuur voor Lantis voor het opkuisen van de door 3M veroorzaakte verontreiniging. Veelvuldige pogingen van Lantis de laatste maanden om 3M ter zake te responsabiliseren leverden helaas niets op...

In haar dagvaarding stelt Lantis 3M aansprakelijk voor de schade die zij met de bovenvermelde handelswijze heeft veroorzaakt.

e. Actie 9: Kenniscentrum innovatieve saneringsmethoden (KIS)

Natuurpunt brengt ons op de hoogte van een Europees project Aragon. OVAM kijkt na of dit meegenomen kan worden in de tweede oproep van KIS.